

פרשת וארא תשפ"ד

כתבי תלמידים לא מוגה

שיחת מורינו המשגיח הגה"צ ר' דוד מנחם שניידר שליט"א

פרשת הדין במצרים

פרשיות אלו, שמות וארא בא, הם שלבים בפרשת הגלו. פרשת שמות היא פרשת שעבוד מצרים וכפי שהפסוק (דברים ד, כ) מגדיר "כור הברזל", מצרים היא כור הברזל, מקום שמזקקים בו את הזהב. זהו נסיון קשה, הקב"ה גזר אותנו בברית בין הבתרים. מצרים זיככה אותנו, בשעבוד עם ישראל קלט את עומק מה שהקב"ה לימד אותנו, יציאת מצרים בנתה והשפיע על כלל ישראל, הביאה אותנו לדרגתו.

פרשת וארא היא החלק השני בפרשת הגלות. כלול בזה שני מילים מברית בין הבתרים (בראשית טו, יד), "דן אנכי", כאן כלול כמו מכות מצרים, "משפט המצריים שנים עשר חדש" (עדויות ב, י). הנהגת בורא העולם היא דין, כאן הוא התגלה לעיני כל העולם. בפרשת בא היא יציאת מצרים בפועל.

לדעת את י"ג עיקרי האמונה

כידוע הרמב"ן (שמות יג, טז) בסוף פרשת בא מאריך לבאר בעניין האמונה. תמצית דבריו הם, ביציאת מצרים התגלו י"ג עיקרי האמונה. שואלים, "תורת ה' תמימה" (תהלים יט, ח), התורה תמימה, שלמה. מי שאומר שמילה אחת לא נאמרה בסיני, הוא מופקע מהיהדות, הוא אפיקורס. במה התייחדו י"ג עיקרי האמונה שנאמר עליהם שמי שאינו מאמין בהם כופר בכל התורה כולה?

מייסד הגר"ח מבריסק, איננו יודעים את כל התורה כולה. מי שלא יודע קדשים או טהרות, ע"ה בפרקים מסוימים, זהו חסרון בידיעת התורה, אך אינו חסרון באמונה. מספיק להאמין שכל מה שכתוב בתורה הוא אמת ויציב. מי שיאמר שהוא מאמין בי"ג עיקרי האמונה אף שאינו יודע מה נאמר בהם, הוא אפיקורס, את י"ג עיקרי האמונה צריך לדעת.

כך כתוב בתחילת הפרשה גבי ד' לשונות של גאולה. "לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלת אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים. ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים וידעתם כי אני ה' אלוהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" (שמות ו, ו-ז). צריך לדעת כי אני ה', צריך לדעת את י"ג עיקרי האמונה, לא מספיק להאמין בהם. וכי מי שאינו יודע שהוא עשה ויעשה לכל המעשים, וכי אפשר לקרותו מאמין?! מי שאינו יודע מהו "שהוא יחיד ואין יחידות כמוהו בשום פנים", שהוא מיסודות האמונה, וכי אפשר לקרותו מאמין?! לא מספיק להאמין בי"ג עיקרי האמונה, צריך לדעת שיש בורא לעולם, שיש שגר ועונש והשגחה פרטית.

חירות עולם - סיום הגלות

אנו אומרים בתפילת מעריב, "המכה בעברתו של בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם", יציאת מצרים אינה יציאה מגלות לחירות, יש בזה דבר עמוק יותר. המהר"ל מאריך בספריו לבאר שכלל ישראל הם "גאולים בעצם". מצב של "ולקחתי אתכם לי לעם" זו חירות עולם, לזה זכינו במתן תורה, במתן תורה כלל ישראל נהיו גאולים בעצם.

ביציאת מצרים נוצרה מציאות חדשה, כלל ישראל. חפצא של יהודי זהו חפצא אחר, הוא גאול. כתוב על מרדכי, (מגילה דף יג.), "ואמאי קרי ליה יהודי, על שום שכפר בעבודה זרה". מציאותו של היהודי היא הכפירה בעבודה זרה. האמונה בבורא העולם סותרת לעבודה זרה. עבודה זרה נותנת מציאות שיש

כוח עצמי שאינו תלוי בבורא העולם, מהותו של היהודי סותרת לזה, אצלו אין מקום להבנה כזו, זה חמור מאוד מאוד. זהו כפירה, סתירה ליחוד ה'.

בהקדמה זו נלמד את דברי הרמב"ן בהקדמתו לחומש שמות, יש חומשים שהדברים נדפסו בסוף פרשת ויחי: "השלים הכתוב ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחדוש העולם ויצירת כל נוצר ובמקרי האבות שהם כענין יצירה לזרעם מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז ולהודיע כל עתיד לבא להם ואחרי שהשלים היצירה" - יחד עם מעשי אבות שגם הם יצירת העולם, והתחיל את חלק השני של היצירה, יצירת כלל ישראל - התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן, הרמזים ההם ונתיחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש" - בברית בין הבתרים - ובגאולה ממנו ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם אף על פי שכבר נכתב זה בעבור כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות כי מאז הוחל".

מייסד הרמב"ן, "והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישוּבו" - בברית בין הבתרים הקב"ה כרת ברית עם אברהם אבינו שתהיה גלות, ובזה יגיעו למעלת אבותם - "וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר" - עדיין לא תמה הגלות לגמרי - "וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלות אבותם שהיה סוד אלוך עלי אהליהם והם הם המרכבה ואז נחשבו גאולים ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד" - לכך כל ספר שמות הוא ספר הגאולה, ד' פרשיות ראשונות עוסקות ביצאת מצרים, ולאחריהם מתן תורה, ציווי הקמת המשכן, בניין המשכן. כל אלו במטרה להגיע למעלת אבותם, השראת השכינה, "ולקחתי אתכם לי לעם" הלשון האחרון בד' לשונות גאולה.

אמונת ילד קטן

אומר לכם דבר מחודש. ידוע מהגר"א במסורת, גם היום שאין לנו ביהמ"ק, יש בסיס לדברים אלו. אמונת היהודי היא מקטנותו בפשיטות, תפקידנו להתקדם להגיע לדרגה עמוקה יותר. מבאר הגר"א (בבא קמא דף צב.), "כן כשאדם קטן" - יהודי בקטנותו, עדיין לא נכנס לתוך תאוות עולם הזה שמבלבלים ומשפילים. נשמתו שהיא חלק אלוך ממעל עדיין זכה וטהורה, "נשמה שנתת בי טהורה היא", הוא מרגיש את הנשמה, בשואה היו ילדים רבים שהלכו במסירות נפש למות על קידוש ה', זהו מכוח הנשמה - "בוטח על בוראו תמיד ומנהיגו הקב"ה בהשגחה עצומה פרטיית".

"וכשנתגדל בוטח בעצמו" - כשמתחיל לגדול ולקבל שכל, חושב שהוא חכם, יכול להסתדר לבדו - "וכמו כן ההשגחה נמעטת מעליו" - יחד עם ירידת התמימות יורדת הטהרה - "כמו כן בישראל קודם הים היו מתייראין מן המצרים והיו בוטחים בה' מאד, ואחר כך כשנתמעט בטחונם נתמעט ההשגחה מעליהם. ועל זה היו במקדש הכרובים, כרביא, להיות שהקטנים הם קיום השכינה" - בילד קטן יש מעלה נוספת, יש לו כוח גדול לקבל מה שאומרים לו, גדול חושב שהוא מבין בעצמו, לא מוכן לקבל, כוח אמונתו יורד בדרגה.

גדלות הנשמה

זהו יסוד גדול שצריך לדעת. ליהודי יש כוח, יש נשמה טהורה. היהודי לא צריך לייצר יסודות יש מאין, יסודותיו טהורים. "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז). העולם מושך לכל מיני עניינים ועבירות, וזה הורס רח"ל, אך הבסיס נשאר. "ישראל אף על פי שחטא, ישראל הוא" (סנהדרין דף מד.). ילד קטן מרגיש את בורא העולם, יש לו תמימות. כשאדם גדל, חסר לו בפנימיות, השכל בטבעו רוצה להבין, להגיע לאמונה בכוחות עצמו. ואה"נ הניסיון שלו הוא, "וידעת היום והשבת אל לבבך" (דברים ד, ט). מבארים המלבי"ם והנצי"ב, ידיעה זו ידיעה יבשה, ידיעה כזו אפשר לשכוח, היא לא נקלטת בעומק הנפש. צריך להשיב אל הנפש, שהידיעה תתן לו בסיס. ההשבה של הלב צריכה לעורר. יש לכל יהודי ג' תפילות בכל יום, מאה ברכות בכל יום. להביא אותו אל תמימותו של הילד, שהאמונה תקלט אצלו ותוביל אותו. זו התכלית.

די' לשונות גאולה, מטרתם לרענן ולחדש, להוציא את פנימיות התמימות והבטחון שנמצא כבר בילד קטן ובמדה מסוימת נעלם אצלנו, במצב כזה הקב"ה נוהג עמו אחרת. צריך לדעת "המבדיל בין קודש לחול בין ישראל לעמים". ליהודי יש עומק, הוא כופר בעבודה זרה.

זה צריך להוביל אותנו. יש לנו את התורה הקדושה, יש לנו תרי"ג מצוות, השראת השכינה ממעמד הר סיני, "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" (שמות כ, יז). כל אלו מצטרפים לבסיס, האמונה שנמצאת כבר בילד קטן. אנו צריכים לדעת איך להגיע לנשמה, לעצמנו. היצר הרע משתדל ועובד לשכנע שצריך לחקור מה מובן ומה לא מובן, צריך לדעת זהו מעשה שטן.

יציאת מצרים מציאות קיימת

מי שרוצה להצליח צריך קודם כל לדעת את הבסיס, יש לנו יציאת מצרים, מתן תורה והשראת השכינה. אלו דברים שהיו, ונמצאים גם היום. השפעתם על הנפש בתוך העולם היא מציאות קיימת. הכוזרי מדבר (ג, ל) אי אפשר להכחיש את יציאת מצרים, מליוני אנשים חיו והרגישו את שעבוד מצרים על בשרם ויצאו משם. דבר כזה אי אפשר להכחיש, מי שמכחיש אינו משום שהוא לא יודע שזה היה, הוא לא רוצה שזה יחייב אותו.

המשגיח רבי יחזקאל לוויןשטיין זצ"ל היה אומר, יאמרו לך שיש מדינה בשם אוסטרליה, תאמין בזה. ואף שלא היית שם? דבר שידוע לכולם, זה דבר חושי. להכחיש דבר כזה זו הכחשת דבר חושי. מי שמכחיש את יציאת מצרים, שיכחיש גם את קיומה של מדינה אוסטרליה, זה אותו הדבר. רבינו הרב שך זצ"ל היה אומר, מי לא יודע שהיה אדם בשם נפוליון, מי שיכחיש שהיה אדם כזה, לא יתייחסו לדעתו, זו לא דעה. יציאת מצרים צריך לדעת יותר מאשר היות נפוליון.

אלו דברים פשוטים. אין כאן מקום לויכוח האם הייתה יציאת מצרים, זה כל כך מורגש בנשמה, מי שמתעקש ורוצה לטעות, הקב"ה לא נעל לו את הדלת. המציאות זועקת ברור, בתת ההכרה בנשמת היהודי, נשמתו הטהורה מרגישה ויודעת את האמת. היסוד הוא לא להתבלבל מאלו שאין להם את האומץ להודות על האמת, שלא רוצים שיציאת מצרים תחייב אותם.

ימי השובבי"ם

אסיים בנקודה נוספת. שבועות אלו מכונים ימי השובבי"ם, יש יהודים רבים המשתדלים להתחזק בענייני נקיות המחשבה. זהו זמן תשובה לעניין נקיות המחשבה, לא ניכנס לפרטים, אך ודאי שאלו זמנים מסוגלים הבנויים על הטהרה האמיתית. אמונה ביציאת מצרים מנקה שוטפת מכבסת ומטהרת את כל הלכלוך מהשטויות שמטמאות ומשפילות את האדם. מי שיתחזק באמונה ירגיש את הקשר עם בורא העולם, יזכה להגיע לדרגה גבוהה יותר בתפילה ובמוסר. זה יתן לו הרגש. מי שמתקרב הקב"ה נותן את האפשרויות להתקדם ולהגיע לשורשו, לא ליפול למלתעות היצר הרע "זבובי מות יבאיש" (קהלת י, א).

הנהגתינו, שאיננו משקיעים בזה הרבה זמן, יש יהודים שצמים בשבועות אלו, אין דרכנו לצום, זה מחליש את האדם ומבטל את הלימוד. העיקר הוא להתחזק בלימוד, כתוב בקדמונים שלימוד התורה מועיל יותר לטהרת הנפש מכל התיקונים. צריך לזכות לשמור על הפה.

ה' יתן שנזכה להתחזק באמונה, להבין את החשיבות והרוממות הטמונה בנשמת כל יהודי. וכך נזכה בעז"ה להצליח שישפע שפע רב. לדאבוננו לא חסר צרות. הקב"ה לא מתייאש מאיתנו, נותן לנו אפשרות להתחזק. הזמנים לא פשוטים, אך זו לא חכמה להגיד הזמנים לא פשוטים... צריך להשתדל בכל פעם ובודאי בימים אלו להגיע אל הנשמה, ולהתחבר לאמת. ה' יהיה בעזרנו! הלוואי והלוואי שנזכה להתעורר ולהתחזק. יהיה ה' עמנו להתחזק ולראות את מה שניבאו הנביאים בקרוב בימינו אמן.